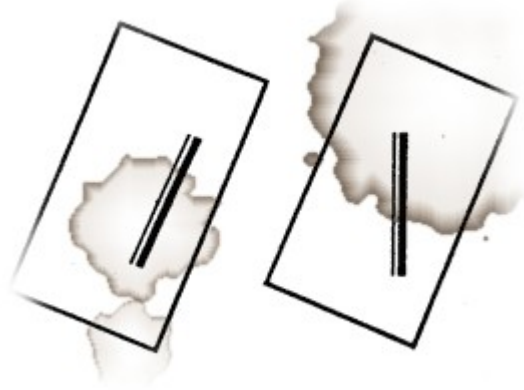

Timo Kinnunen
Särkiniementie 16 A 41
70700 Kuopio
Finland

Charles Sanders Peirce - Yleinen - ja nomologinen psykognosia

Psykognosia tarkoittaa lähinnä mentaalisten piirteiden määrittelyä, mutta tarkemmin se merkinnee tietoa siitä, millaisia nämä piirteet ovat. Sana *gnosis* tarkoittaa tietoa, eli sitä, että on olemassa tasoja, joissa voidaan luoda määritelmiä, ja että ne olisivat meidän tavoitettavissamme.. Tämä liittyy kiinteästi **C.S. Peircen** omaksumaan näkemykseen maailman psyykkisyydestä, eli siitä, että tietomme maailmasta on psyykkistä, ja maailma itsekin on psyykkinen, kehittyvä kokonaisuus. Ahtaasti tulkittuna tämä sama voisi merkitä sitä, että me emme voi saavuttaa maailmasta muunlaista kuin psyykkistä tietoa, tai että me näemme maailman aina omasta psyykkisyydestämme käsin. **Peircen** filosofiassa vielä meille tuntematon tulee esiin siinä kun hän kuvaa tulevaisuuden tietämisen konteksteja, jotka ovat vasta tulemassa hahmottuvuuden piiriin, ja joista me emme voi tietää mitään, koska meillä ei ole sitä varten hallussamme hahmotuskeinoja, ja koska tietämisen kontekstit eivät vielä ole muodostuneet. Meidät voitaisiin huoletta viedä sinne, missä tulevaisuuden olemiset ilmenevät, ja me emme käsittäisi niistä mitään. Psyykkisyyteen tietämisessä viittaa vahvasti se, että meidän tietomme on niin perin likimääräistä, ja muuttuvaa, ja se, että jokin maailmassa näyttäisi estävän meitä hahmottamasta maailmaa oikein. Meidän on ajateltava että maailma kokonaisuudessaan olisi psyykkinen, koska meillä ei olisi muutoin mahdollista käsittää sitä millään tavalla. Otetaan esimerkki: ylläolevassa kuvassa näet *Rod And Frame* -testin, jossa neliön sisällä olevat palkit tulisi asettaa vaakasuoraan asentoon. Olen täydentänyt kuvaa lisäämällä siihen pari kahvitahraa, jotka ovat mekityksellisiä ongelman nimenomaan tähän ratkaisuun liittyen. Henkilö, joka yrittää tarkaista ongelmaa, ryypiskelee kahvia, ja hermostuksissaan läikyttää kahvia pöydälle, jossa kortit ovat. Tahrat kuvastavat tehdävän vaikeutta, ja lisäävät siihen psyykkisen aspektin. Todelliset tehtävántarkaisut ovat juuri tällaisia, useita elementtejä sisältäviä kokonaisuuksia, vaikka niissä huomioitaisiinkin vain se, mikä niistä voidaan abstrahoida niin sanotuksi tehtäväksi. Tämäkin pitää paikkansa, sillä tehtävän tultua ratkaistuksi me emme enää muista läikyttäneemme kahvia pöydälle, tai olleemme hermostuneita, vaikka nämä ovatkin liittyneet elimellisesti ongelmanratkaisuun.

Johdanto

Collected Papers of Charles Sanders Peirce - kokoomateos sisältää **C.S. Peircen** kuvauksen *psykognosiasta* (**gnosis** = tieto) - mutta ei täsmälleen sellaisena, kun sen myöhemmin tässä "tutkielmassa" esittelen. Olen nimittäin muotoillut alkuperäisesitystä hieman jäsenytyneempään muotoon, jotta sen keskeinen idea olisi helpommin hahmotettavissa.

Psykognosian luomaan kehikkoon sovittautuvat useimmat **C.S. Peircen** erikseen esittelemät näkemykset,

kuten se, miten **C.S. Peirce** kuvaa kirjeessään **Christine Ladd- Franklinille** kosmologisia näkemyksiään:

"... Teoriani on, että maailman evoluutio on äärimmäisiin muotoihin pyrkivää, ja liioittelevaa, ja se alkoi yhdessä tilassa olevuudesta äärimmäisessä menneisyydessä, ja päättyy äärimmäisessä tulevaisuudessa kuolleeseen tilaan, jossa spontaanius on kadonnut, ja lait saavuttaneet täyden voimansa ... Tila, jossa me (nyt) elämme, koostuu sekä täydellisestä spontaaniudesta, joka vastustaa lakeja, ja jossa ei myöskään ole vielä havaittavissa täydellistä konformistisutta - mutta jossa esiintyy alati pyrkimystä tavan (Habit) muodostukseen, tai pyrkimystä yleistyvyyteen. "

[**Peirce, C.S.** , *Collected Papers of Charles Sanders Peirce* , VIII, **Burks, A.W.** , ed., The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge-Massachusetts., 29.8.1891; Lett. C.S. Peirce to Christine Ladd- Franklin; Correspondence, s. 214, 1966; Ks. myös : **Kinnunen, T.** , *Charles Sanders Peirce, kootujen paperien filosofi* ., Jyväskylän yliopisto, filosofian laitos, s. 22, 1986]

C.S. Peirce *psykognosian* skeemassa sen "alimmat" tasot sisältävät enemmän spontaaniuden olemusta kuin sen ylimmät tasot - eli spontaanius voi ilmetä ihmiselle tavallaan vain tiettyjä reittejä - ja tästä syystä voidaan myös sanoa, että välitön kokemus on aina uuden tiedon lähde, ja että ylipäätään kokemus on tärkeä luotaessa uutta tietoa. Syy tähän on tällaisessa kosmologisessa mallissa selvä, sillä se, mikä on jo strukturoitunut mielessä, ja saavuttanut lain voiman, ei voi enää tuottaa sellaisenaan laajennuksia mieleen edes interferenssin kautta - vaan uuden tiedon lähteenä on aina välittömyys, ja sitä lähellä olevat prosessit - eli kokemus.

Ei siis ihme, että tapaamme **C.S. Peirce**n filosofiassa toistuvasti jaoitelman maailmasta tilana, jossa toisaalta sattuma pelaa peliään, ja jossa toisaalta lait kontrolloivat tarkemmin sitä, mitä ne selittävät.

Esimerkkinä siitä, missä keskeistä on kokemuksen virta, ja välittömyys - jota ei voida sellaisenaan edes tuoda reflektion piiriin - on **C.S. Peirce**n filosofiassa *virittyneiden* [Feeling] peruskokemus:

" Virittyneys (Feeling) on tietoisuuden elementti: kuin jokin olisi välittömästi läsnä välittömästi koettavassa hetkessä - ja se on siinä itseään varten "

[**Peirce, C.S.** , *Collected Papers of Charles Sanders Peirce* , VII, **Burks, A.W.** , ed., The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge-Massachusetts., .465, 1966]

Mutta tärkeä on myös kokemus, josta **C.S. Peirce** sanoo:

" Kokemuksen voimaa ei voi rajoittaa, koska se on virta, jota vastassa mikään ei voi seistä kauaa ... Emotionaalinen kokemus on auktoriteetti, joka vallitsee kaikkea muuta kokemuksellisuutta. "

[**Peirce, C.S.** , *Collected Papers of Charles Sanders Peirce* , VII, **Burks, A.W.** , ed., The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge-Massachusetts., Association., .424, 1966]

Mutta kaikki ei ole tietenkään pelkästään kokemusta, ja se ei sellaisenaan voi johtaa mielen laajentumiseen. Tähän tarvitaan muita tasoja, ja niille ominaisia prosesseja. Esitellessään *synekismin* teoriaansa **C.S. Peirce** tuottaa vision, jossa ihmisellä on [oleva] kyky yltää ikuisiin totuuksiin, jotka ovat materiaalisen todellisuuden tuolla puolen:

"... ihminen yltää myös henkiseen (spiritual) tietoisuuteen, jonka kautta hän liittyy ikuisiin totuuksiin [eternal verities], joista kaikkeus kokonaisuudessaan kehoistuu ... tulevan maailman muodon määrää erityinen spirituaalinen kehoistumo! "

[**Peirce, C.S.** , *Collected Papers of Charles Sanders Peirce* , VII, **Burks, A.W.** , ed., The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts., Philosophy of Mind., p. 346; Synechism., .575, 1966; Ks. myös saman tekijän käsikirjoitus , Immortality in the Light of Synechism, 1892; Ks. myös : **Kinnunen, T.** , *Charles Sanders Peirce, koottujen paperien filosofi* ., Jyväskylän yliopisto, filosofian laitos, s. iv, 1986]

Nämä tällaiset vastakkaiset näkemykset, joita **C.S. Peirce**n filosofiassa on riittämiin, eivät ole millään

tavoin ristiriidassa keskenään mallissa, jossa mallin olennaisin ominaisuus on kehitys.

1. Yleinen psykognosia

1.1. Mielen olemus ja kosmisen imun laki

joka on luonteeltaan ei-biologinen, ja sitä selittää fenomenologinen pneumotologia

1.1.1. Miten **KOSMINEN IMU** toimii biologisissa lajiutumissa.

1.1.2. Miten **KOSMISEN IMUN** periaatetta voidaan soveltaa selitettäessä biologisten individuaalien tietoisuutta [Consciousness].

1.2. Demonomia

sovellukset ja kytkeytyvyyksien tavat tehtävinä

1.2.1. Yleiset lait sointuvuudesta [of Concert] ja sääntöisyydestä [of Strict]

1.2.2. Prinsiippien soveltaminen sellaisiin ilmiöihin kuten yhteiskunnan konstituutio, ja lainmukaisuus - sekä sen terveys.

2. Nomologinen psykognosia - eli erityispsykognosia

käsittelee ja kuvaa mielen lakeja, ja sillä on alisteinen liittyvyys syy-seurauksen yleisiin periaatteisiin

2.1. Suuren assosiaation lain tutkimus - tai fuusio, sekä ideain monikeskinen vetovoima

analogiana gravitaatiolle fyysisessä maailmassa

2.1.1. *Assosiaatio per se* [assosiaatio sinällään - niinkuin se on]

2.1.2. *Assosiaatio toisten assosiaatioiden muovaamana*, jossa huomioidaan muovautumisen tapa, mielikuvituksellisuus, elävyys, yleistettävyyys ja päättelyn käyttö, sekä rekognitio - ja usko.

2.1.3. **MIELEN KASVUN LAIT** *kuten ne esiintyvät yksilöissä, yhteiskunnissa ja lajeissa* suhteessa yleisiin lakeihin, rakentuneuden kasvuun [growth of morphogeny] - sekä mielen- ja sosiaalisen tietoisuuden kasvuun.

2.2. Ruumiin ja mielen yhteyksien tutkiminen

2.2.1. *Elementaarit lait*, kuten psykofysiikka, aistimus, biologinen tahto [volition], impulssi, kontrolli ja kontrolloitu biologinen tahto [controlled volition].

2.2.2. *Poikkeavain mielen tilojen lait*: jakaantuminen osinsa [dissolution] ja kaksoistietoisuus, herkkäuskoisuus saaduille vaikutteille [credenciveness], satunnaisten mieleenjohtumain vaikutus [suggestion] ja syvä tunne ja kärsimys [passion]

